

Opis źródła:

25 stycznia 1943 r. ppłk Tadeusz Zakrzewski skierował służbowe pismo do Szefa Oddziału II Sztabu Naczelnego Wodza, płk. Stanisława Gano. Zakrzewski wyraził życzenie, aby jego analizy dotarły bezpośrednio do generała Władysława Sikorskiego, pełniącego funkcję Naczelnego Wodza i premiera, a także do ministra spraw zagranicznych. W liście tym przedstawił swoje przemyślenia dotyczące polskiej polityki zagranicznej i roli Wojska Polskiego w trakcie II wojny światowej.

Miejsce wydania:

Dariusz Miszewski, Polska polityka zagraniczna i rola wojska w geopolitycznych rozważaniach podpułkownika Tadeusza Zakrzewskiego, skierowanych do premiera, gen. Władysława Sikorskiego, „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”, R. 51, 2016, nr 2, s. 151-167.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Instytut Polski i Muzeum Sikorskiego w Londynie (IPMS), sygn. Prezydium Rady Ministrów. Osobiste archiwum premiera 1939–1945 (PRM) 112/1, Pismo ppłk. T. Zakrzewskiego do Szefa Oddziału II Sztabu Naczelnego Wodza w Londynie, Jerozolima, 25 I 1943, s. 46.

Tekst źródła:

Ppłk Tadeusz Zakrzewski, Jerozolima 25 I 1943

„Mój pogląd na politykę zagraniczną Polski i rolę wojska”

I. W tej sytuacji, w której obecnie się znajdujemy, jedynym rozstrzygającym środkiem do wygrania wojny przez Polskę jest właściwa polityka zagraniczna. Źródłem siły, na której bazować się musi ta polityka, są: 1. Stanowisko kraju, 2. Działanie Wojska Polskiego i 3. Czynne współdziałanie w wojnie przez naszą działalność polityczną, propagandową i myśl wojskową.

Instrumentem politycznym jest działalność rządu, a przede wszystkim premiera, ministra spraw zagranicznych i ministerstwa propagandy.

Ad 1. Obowiązek kraju jest jasny; jest krajem okupowanym i jako taki ma tylko swoją postawą i zachowaniem się świadczyć o niezłomnej woli walki o całość i niepodległość Polski. Jak dotąd, kraj te zadania wykonuje wspaniale.

Ad 2. Wojsko Polskie na obczyźnie ma być nie tylko symbolem Polski walczącej, lecz przede wszystkim ma dawać kapitał dla polityki rządu. Daje ono wówczas, gdy walczy. Winno więc walczyć. Aby tego kapitału starczyło do końca wojny, nie należy tego kapitału używać w całości i od razu, lecz częściowo, za to stale. Żołnierz polski musi walczyć, zwyciężać i ginąć, aby śmiercią swoją dawać prawo i możliwość politykowi do budowania Polski. Musi mu być

obca myśl spokojnego i bezpiecznego powrotu do kraju. Może on liczyć na swoje szczęście wojenne, ale musi przede wszystkim pragnąć bić się z wrogiem. Wreszcie, wojsko polskie ma stworzyć epopcję dla wychowania przyszłych pokoleń Polaków i przyszłego wojska polskiego. Musi więc być ono na najwyższym poziomie, zarówno pod względem morale, jak też i fachowym.

Ad 3. Aby podnieść naszą wartość jako sprzymierzeńca, poza działalnością wojska udział nasz w wojnie winien się zaznaczyć przez czynne zwalczanie przeciwnika również i w zakresie walki politycznej, a szczególnie w dziedzinie propagandy. Rozumiem to w ten sposób, że naszą działalnością polityczną możemy współdziałać skutecznie w realizacji strategicznych celów sprzymierzonych. Np. obecnie z punktu widzenia strategii politycznej aktualne są: Turcja, Hiszpania, Portugalia, Francja, Argentyna. Propaganda nasza, szczególnie dywersyjna, może lepiej, jak inne, działać na małe narody osi, może osłabić wolę do walki, komplikować wzajemne stosunki w państwach osi. W dywersyjnej propagandzie na Włochy możemy również wziąć czynny udział. Nie mając dużego wojska, nie potrzebujemy mieć komórek studiów operacyjnych dla siebie. Mając natomiast wielu oficerów, możemy wykonywać studia dla wojsk sprzymierzonych, bądź wspólnie z nimi w ich sztabach, bądź osobno, ale dla nich i na ich korzyść. Myślę, że nie pracowalibyśmy gorzej od innych i w wojnie dzisiejszej, gdzie nowa myśl dominuje nad każdą operacją, moglibyśmy wiele zdziałać.

II. Jaka ma być nasza polityka, aby Polska wojnę wygrała?

Aby odpowiedzieć na to pytanie, należy określić nasze cele polityczne, które będą rzeczywiście wyrazem wygrania wojny. A zatem przede wszystkim ustalenie, co to znaczy wygrać wojnę? Według mego zdania, wojnę wygrać, to znaczy uzyskać takie położenie, ażeby Polska raz na wieki utrwaliła swój byt jako państwo niepodległe, a nie była państwem sezonowym od wojny do wojny. Aby to osiągnąć, musimy zdać sobie sprawę, co chcemy zrealizować zarówno w zakresie granic, jak również, jaką chcemy wytworzyć sytuację wkoło nas i na świecie, która by naszemu bytowi najlepiej odpowiadała.

Cele polityczne winny być realne, tj. winny być wielkie, lecz nie romantyczne. Romantyczna polityka w ogóle, jeżeli ma rację bytu, to może być tylko długodystansowa. Natomiast w czasie wojny należy zamknąć etap polityczny i etap historyczny w dniu zawierania pokoju. Wojna może się skończyć nieprędko lud niedługo i nagle. Nie rozwiążemy wszystkiego na raz w czasie wojny. Niektóre problemy pozostawmy sobie na okres pokoju. Wreszcie trzeba zdać sobie sprawę, na jakim gruncie należy prowadzić politykę, aby dawała ona realne wyniki, a nie była akcją w sferze pozorów, fikcji lub zagadnień nieistotnych. Polityka polska,

szczególnie obecnie, winna polegać na umiejętnym wygrywaniu dla sprawy polskiej interesów państw i narodów, a szczególnie grać na różnicach. Inaczej mówiąc, polityka winna polegać nie tyle na klarowaniu praw Polski – ile na zainteresowaniu państw i narodów takim, a nie innym rozwiązaniem sprawy polskiej. Wypadki wybitnie potwierdziły, że nie sympatie, lecz interesy decydują i rozstrzygają o stanowisku narodów i państw. Sympatie można wygrywać jedynie jako przemijające atuty na krótką metę. Zresztą sympatie ulegają dość częstym i szybkim wahaniom w związku z materialnym położeniem.

Pytania do źródła.

- Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. Jaką rolę, według ppłk. Zakrzewskiego, powinna pełnić polityka zagraniczna Polski podczas II wojny światowej
2. W jaki sposób ppłk. Zakrzewski definiuje obowiązki Wojska Polskiego na obczyźnie?
3. Jak ppłk. Zakrzewski ocenia rolę kraju, czyli Polski okupowanej, w wojnie?
4. Jakie cele polityczne, według autora, Polska powinna realizować po zakończeniu wojny? Zwróć uwagę na rozróżnienie między celami realnymi a romantycznymi.
5. Jakie zagrożenia widział ppłk. Zakrzewski w prowadzeniu romantycznej polityki podczas wojny?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. W jaki sposób ppłk. Zakrzewski wyobrażał sobie politykę powojenną Polski i jakie priorytety powinny nią kierować?
2. Jakie były realne możliwości wpływu Polski na decyzje międzynarodowe w czasie II wojny światowej, według autora?
3. Jakie zasady powinny kierować polityką polską, aby nie była ona, według autora, akcją w sferze pozorów?

Słowniczek pojęć:

Tadeusz Zakrzewski (1893–1966) pełnił funkcję attaché wojskowego w Bukareszcie w latach 1938–1940. Wcześniej służył w Sztabie Głównym Wojska Polskiego, w Oddziale II. We wrześniu 1939 r. sprzeciwił się rozkazom naczelnego wodza, marszałka Edwarda Rydz-Śmigłego, oraz szefa Sztabu Głównego, generała Wacława Stachewicza. Poparł generała Władysława Sikorskiego, który we wrześniu znalazł się w Rumunii, dążąc do odsunięcia sanacyjnych władz od władzy. Przeszedł kurs na cichociemnego, ale nie został wysłany do Polski, do której powrócił dopiero w listopadzie 1945 r. Od grudnia 1945 do 1955 przebywał w więzieniu za służbę w Oddziale II. Po wyjściu na wolność pracował w Państwowym Przedsiębiorstwie Imprez Sportowych.

Literatura pomocnicza:

Dymarski M., *Stosunki wewnętrzne wśród polskiego wychodźstwa politycznego i wojskowego we Francji i Wielkiej Brytanii 1939–1945*, Wrocław 1999.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis